

New Yorkta Tatar мәчете -1

New York hām Tatar мәчете, berençe qaraşqa bu ike töşençä yänäşä torırğa tiyeş tügel kebek. Ämma tarix kiresen raslıy. Berqayçan yoqlamıy torğan şähärneñ iñ berençe мәçeten näq menä bezneñ qan qardäşlär - Polşa Tatarları buldırğan. Äle 1931-nçe yılda uq. Rail Ömetbayev barısında söylärgä äzer.

Bezneñ könnärgä qadär saqlanğan New Yorknıñ iñ berençe Tatar мәчете näq menä şuşında urnaşqan inde. New Yorknıñ Brooklyn rayonında. Adresı 106 (yöz dā altı), Powers uramı. Mäçet 1931-nçe yılda açıla, läkin bina üze 19-nçı ğasır azağında uq 1885-nçe yılda uq tözelgän. Häm iñ elek ul çirkäw bularaq xezmät itkän. Ä inde annarı 20-nçe ğasırnıñ 30-nçı yıllar başında New York möselmannarı bergä cıyıla da, älege binanı satıp alıp, çirkäwdän мәçet yasıy. Häm 1931-nçe yıldan birle biredä мәçet eşli. Häm iñ berençe imam üzebezneñ Tatar keşese Xösäyen Rafitov bulğan.

New Yorknıñ iñ berençe мәçeten Polşadan küçenep kilgän Tatarlar açā. 20-nçe ğasır başında New York, New Jersey, Connecticut, Massachusetts ştatlarında alarnıñ sanı şaqtıy zur bula. Häm 1907-nçe yılınıñ 2-nçe fevralendä Amerikada “Litva Tatar cämğiyäte” terkälä. Berençe räis bulıp Yaqup Rafaloviç saylana, tarixtan mäğlümki Litva Polşa cirlärendä Tatarlar 14-nçe ğasırdan birle ük yaşagän. Döres, alar Ana telen cuyğan, ä menä Tatar isemnären hām İslam dinen saqlap qala alğan. Amerikağa küçengäç tä Tatarlar İngiliz telen bik tiz öyränä hām mondağı cämğiyättä tizräk qabul iteler öçen politsiya xezmätkäre, uqıtuçı kebek xörmätle eşlärgä urnaşa. Tatar cämğiyäte 1907-nçe yılda terkälsä dä, мәçet 31-nçe yılda ğına açıla. Tatarlar 20 yıl dāwamında binanı satıp alır öçen aqça cıya.

Älisä: “İñ berençe мәçet dip äytä almıym. Läkin bezneñ köngä qadär saqlanğan bu - New Yorkta iñ borıñğı мәçet.”

Нью-Йорк та Татарлар мәсәте -1

Нью-Йорк та Татарлар мәсәте, беренче караşqa бу ике төшенчә янәшә торырға тиеш түгел кебек. Әмма тарих киреңе раслы. Беркайчан юкләмий торған шәһәрнең иң беренче мәсәтен нәкъ менә безнең қан қардашлар - Польша Татарлары булдырган. Әле 1931-нче йыlda уқ. Раил Өметбайев барысында сөйләргә әзер.

Безнең көннәргә қадәр сақланған Нью-Йоркның иң беренче Татар мәсәте нәкъ менә шушында урнашқан инде. Нью-Йоркның Brooklyn районында. Адресы 106 (йөз дә әлтә), Powers урамы. Мәсәт 1931-нче йыlda ачыла, ләкин бина үзе 19-нчы ғасыр азағында уқ 1885-нче йыlda уқ төзелгән. Һәм иң әлек ул чиркәу буларак хезмәт иткән. Ә инде аннары 20-нче ғасырның 30-нчы йылар башында Нью-Йорк мөселманнары бергә цыйла да, әлеге бинаны сатып алып, чиркәудән мәсәт ясаы. Һәм 1931-нче йылдан бирле биредә мәсәт ешли. Һәм иң беренче имам үзебезнең Татар кешеһе Хөсәйен Рафитов булған.

Нью-Йоркның иң беренче мәсәтен Польшадан күченеп килгән Татарлар ача. 20-нче ғасыр башында New York, New Jersey, Connecticut, Massachusetts штатларында аларның саны шақты зур була. Һәм 1907-нче йылынның 2-нче февралендә Америкада “Litva Tatar cämğiyäte” теркәлә. Беренче рәис булып Якуп Рафалович sayлана, тарихтан мәғлүмки Litva Polşa cirlärendä Татарлар 14-нче ғасырдан бирле үк яшаған. Дөрес, алар Ана телен cuyған, ә менә Татар isemnären hām İslam dinen saqlap qala alğan. Amerikağa küçengäç tä Татарлар İngiliz telen bik tiz öyränä hām mondağı cämğiyättä tizräk qabul iteler öçen politsiya xezmätkäre, uqıtuçı kebek xörmätle eşlärgä urnaşa. Tatar cämğiyäte 1907-нче йыlda теркәлсә дә, мәсәт 31-нче йыlda ğина ачыла. Татарлар 20 yıl dāwamında binanı satıp alır öçen aqça cıya.

Әлиһә: “İñ berençe мәсәт dip äytä almıym. Läkin bezneñ köngä qadär saqlanğan bu - New Yorkta iñ borıñğı мәсәт.”

Bezneñ äñgämädäş Älisä Rakeviç, anıñ dāw äti, dāw äniläre Amerikağa Polşadan 1930-nçı yıllarda küçenä. Älisä üze Long Islandta tuwıp üskän. Balaçaqtan birle menä şuşı mäçetkä yörgän. Xäzer cämğiyät tä Litva Tatar cämğiyäte bulıp tügel, ä ğadi ğına möselman mäçete bulıp atala. Cämğiyättä 200'läp keşe terkälgän. Alar yıl sayın aqça cıyıp, binağa kitkän çığımnarı qaplıy. Ä tağın yılına berniçä tapqır cıyıla. Älbättä inde ğäyet namazlarına. Ä köz köne tağın milli biyü kiçäsen oyıştıralar. Yaz köne piknikqa çığalar. Qızıq, ämma New York Saban Tuyına barıp qaytqançı, Älisä bu milli bāyrāmebez turında bötenläy işetmāgän ikän. Tatarlıqnı ul üzençä añlata.

私たちのインタビューー、アリサ・ラケビッチ。彼女の祖父、祖母達はアメリカへポーランドから 1930 年代に引っ越す。アリサ自身は、ロングアイランドで生まれ育った。小さい時からこのモスクに通った。現在は協会もリプカ・タタール協会ではなく、単にムスリム・モスクと呼ばれている。協会には 200 もの人が登録されている。彼らは毎年お金を集めて、建物に必要な経費を穴埋めしている。さらに、年に何度か集まる。勿論、祭りのお祈りのためだ。秋の日は、民族踊りの夕べを企画する。春の日には、ピクニックに出かける。興味深いことに、ニューヨーク・サバントゥイに行って帰ってくるまで、アリサはこの民族祭りについて全く聞いた事がなかったそうだ。タタールの民族性について、彼女は自ら説明する。

「ニューヨークのタタールモスク New Yorkta Tatar mäçete」<http://turkbodn.blog.jp/archives/23645924.html>より改変

註:

1. ロシア領内タタールスタンの放送局の番組から、ニューヨークのタタール人コミュニティに取材が来ているという状況。
2. 現在形が多く用いられているが、歴史的現在用法。
3. とりあえずやっつけ。思い出せない単語は調べもせず「？」にしている。

グロスつき本文:

New York	häm	Tatar mäçete,	berençe qaraş-qa	bu	ike	töşençä	yänäş-ä	tor-ırğa	tiyeş	tügel	kebek.
	と	タタールモスク	一目-与	この	2つ	？	？	進行-不定形	べき	否定	ような

Ämma	tarix	kire-se-n	raslıy.
しかし	歴史	逆-3所-対	?. 現在

Berqayçan	yoqla-mıy	tor-ğan	şähär-neñ	iñ berençe	mäçet-e-n	näq menä	bez-neñ	qan qardäş-lär	Polşa Tatar-lar-ı	buldır-ğan.
一時も	眠る-現在.否定	進行-する	都市-属	最初の	モスク-3所-対	まさにこの	私達-属	血族-複数	ポーランドタタール-複数-3所	つくる-不定過去

Äle	1931-nçe yıl-da	uq.	Rail Ömetbayev	barı-sı-nda	söylä-rgä	äzer.
まだ	1931年-処	？		全て-3所-処	言う-不定形	準備ができています

Bez-neñ kön-när-gä qadär saqla-n-ğan New York-nıñ iñ berençe Tatar мәçete näq menä şuşı-nda urnaş-qan inde.
 私達-属 日-複数-与 まで 守る-受身-した ニューヨーク-属 最初の タタールモスク ちょうどそれ-処 位置づけられる-不定過去過去？
 New York-nıñ Brooklyn rayon-ı-nda. Adres-ı 106, Powers uram-ı.
 ニューヨーク-属 区-3所-処 住所-3所 通り-3所
 Mäçet 1931-nçe yıl-da aç-ıl-a, läkin bina üze 19-nçı ǵasır azaǵ-ı-nda uq 1885-nçe yıl-da uq töz-el-gän.
 モスク 1931年-処 開く-受身-現在 しかし 建物 自身 19世紀 末-3所-処 ？ 1885年-処 ？ 造る-受身-不定過去
 Häm iñ elek ul çirkäw bularaq xezmät it-kän.
 そして 最も 古い それ 教会 として 貢献 する-不定過去
 Ä inde annar-ı 20-nçe ǵasır-nıñ 30-nçı yıl-lar baş-ı-nda New York möselman-nar-ı bergä cıyıl-a da,
 ？ ？ ？ 20世紀-属 30年-複数 頭-3所-処 ムスリム-複数-3所 一つに 集まる-現在
 älege bina-nı satıp al-ıp, çirkäw-dän мәçet yasıy. (← sat-ıp al-)
 ？ 建物-対 購入する-して 教会-奪 モスク つくる. 現在 売る-して 買う-
 Häm 1931-nçe yıl-dan birle biredä мәçet eşli.
 そして 1931年-奪 以降 ？ モスク(補語) 働く. 現在
 Häm iñ berençe imam üz-ebez-neñ Tatar keşe-se Xösäyen Rafitov bul-ğan.
 そして 最初の イمام 自身-1pl所-属 タタール人-3所 ある-不定過去
 New York-nıñ iñ berençe мәçet-e-n Polşa-dan küçen-ep kil-gän Tatar-lar aç-a.
 ニューヨーク-属 最初の モスク-3所-対 ポーランド-奪 移住する-して 来る-した タタール人-複数 開く-現在
 20-nçe ǵasır baş-ı-nda New York, New Jersey, Connecticut, Massachusetts ştat-lar-ı-nda alar-nıñ san-ı şaqtıy zur bul-a.
 20世紀 頭-3所-処 州-複数-3所-処 彼ら-属 数-3所 かなり？ 多い なる-現在
 Häm 1907-nçe yıl-nıñ 2-nçe fevral-e-ndä Amerika-da “Litva Tatar cämǵıyät-e” terkäl-ä.
 そして 1907年-属 2月2日-3所-処 アメリカ-処 リトアニア タタール人 協会-3所 登録される？-現在
 Berençe räis bulıp Yaqup Rafaloviç sayla-n-a,
 第一の 代表 として 選ぶ-受身-現在
 tarix-tan mäǵlüm-ki Litva Polşa cir-lär-e-ndä Tatar-lar 14-nçe ǵasır-dan birle ük yäşä-gän.
 歴史-奪 ？-ki リトアニア ポーランド 土地-複数-3所-処 タタール人-複数 14世紀-奪 以来 ？ 住む-不定過去
 Döres, alar Ana tel-e-n cuy-ğan,
 正しい 彼ら 母 言語-3所-対 失う？-不定過去

ä menä Tatar isem-när-e-n hām İslam din-e-n saqla-p qal-a al-ğan.
 しかし この タタール人 名前-複数-3所-対 と イスラーム 宗教-3所-対 守る-して 残す-CV 可能-不定過去
 Amerika-ğa küçen-ğaç tä Tatar-lar İngiliz tel-e-n bik tiz öyrän-ä
 アメリカ-与 移住する-してから は タタール人-複数 英国人 言語-3所-対 非常に 早い 習う-現在
 hām mondağı cāmğiyät-tä tiz-räk qabul it-el-er öçen
 そして ここにある 協会-処 早い-比較 受容 する-受身-こと ために
 politsiya xezmätkäre, uqıtuçı kebek xörmätle eş-lär-gä urnaş-a.
 警察官 教師 のような 尊敬できる 仕事-複数-与 位置づけられる-現在
 Tatar cāmğiyät-e 1907-nçe yıl-da terkäl-sä dä, mäçet 31-nçe yıl-da ğına aç-ıl-a.
 タタール人 協会-3所 1907年-処 登録される？-譲歩 モスク 31年-処 ようやく 開く-受身-現在
 Tatar-lar 20 yıl dāwam-ı-nda bina-nı satıp al-ır öçen aqça cıy-a.
 タタール人-複数 20年 継続-3所-処 建物-対 購入すること ために お金 集める-現在
 İñ berençe mäçet dip äyt-ä al-mıy-m.
 最初の モスク と 言う-CV 可能-現在. 否定-1sg
 Läkin bez-neñ kön-gä qadär saqla-n-ğan bu New York-ta iñ borıñğı mäçet.
 しかし 私達-属 日-与 まで 守る-受身-不定過去 これ ニューヨーク-処 最も 古い モスク
 Bez-neñ äñgämädäş Älisä Rakeviç, anıñ dāw äti, dāw äni-lär-e Amerika-ğa Polşa-dan 1930-nçı yıl-lar-da küçen-ä.
 私達-属 インタビューイー 彼女. 属 祖父 祖母-複数-3所 アメリカ-与 ポーランド-奪 1930年-複数-処 移住する-現在
 Älisä üz-e Long Island-ta tu-wıp üs-kän. Bala-çaq-tan birle menä şuşı mäçet-kä yör-gän.
 自身-3所 ロングアイランド-処 生まれる-して 育つ-不定過去 子供-？-奪 以来 この モスク-与 通う-不定過去
 Xäzer cāmğiyät tä Litva Tatar cāmğiyäte bulıp tügel, ä ğadi ğına möselman mäçet-e bulıp atal-a.
 今 協会 も として 否定 しかし ？ ムスリム モスク-3所 として 呼ばれる？-現在
 Cāmğiyät-tä 200'läp keşe terkäl-gän.
 協会-処 200も 人 登録される？-不定過去
 Alar yıl sayın aqça cıy-ıp, bina-ğa kit-kän çığım-nar-nı qaplıy.
 彼ら 年 毎に お金 集める-して 建物-与 行く-こと ？-複数-対 穴埋めする？. 現在
 Ä tağın yıl-ı-na berničä tapqır cıyıl-a. Älbättä inde ğäyet namaz-lar-ı-na.
 そして ？ 年-3所-与 いくつか ？ 集まる-現在 もちろん ？ 祭り お祈り-複数-3所-与

Ä köz kön-e tağın milli biyü kiç-äse-n oyıştır-a-lar. Yaz kön-e piknik-qa çığ-a-lar.
 そして 秋 日-3所 ? 国民の 踊り ? ?-現在-複数 春 日-3所 ピクニック-与 出る-現在-複数
 Qızıq, ämma New York Saban Tuyı-na bar-ıp qayt-qançı,
 興味深い しかし サバントゥイ-与 行く-して 帰る-してから
 Älisä bu milli bāyrām-ebez turında bötenläy işet-mä-gän ikän.
 この 国民の お祭り-1pl所 について 全く 知る?-否定-不定過去 伝聞
 Tatarlıq-nı ul üzençä añlat-a.
 タタール人性-対 彼女 自身で 説明する-現在

所:所有人称接辞、属:属格、対:対格、与:与格、処:処格など。格という文字を消したのですこし見にくい。

- 註:
1. 複合語を示す-I も3人称所有人称接辞として記述した。
 2. 主格の表示は省略した。
 3. bul-ıp, bul-araq, monda-ğı, üz-e-nçä など、一応分析可能だがあえて分析しなかったものがある。